

Teematund „Raamatu teekond“

1.-4. klassile

Teematunnis saame ülevaate, kuidas valmib raamat ja tegeleme lähemalt ühe raamatu sisse minekuga. Soovitavalt võib tunnis käsitleda Eesti Lastekirjanduse Keskuse kodulehel www.elk.ee tutvustatud „Kuu raamatut“.

Tunni läbiviimiseks vajalikud vahendid: helifaili kuulamise võimalusega arvuti, projektor, pliiaatsid, tunnimaterjalid

1. Kuulame ja kirjutame

Alustuseks saab iga laps lehe Jaan Pehki luuletusega „Head raamatud“, milles on osad sõnad puudu [*Lisa 1-Jaan Pehk luuletus*]. Kuulame helifaili [*Lisa 2 – Head raamatud helifail: esitajad Elina ja Toomas Kengsepp*], lapsed kirjutavad lehele puuduvad sõnad ja nimetavad need.

Kirjutamisülesande lahendamise võimalus LearningApps keskkonnas, milleks on vaja internetiühendusega arvutit või telefoni. Vastuse kontrollimiseks on vaja klikkida ekraani all linnukesega kastile:

<https://learningapps.org/watch?v=p509jsisn20>

2. Kuidas valmib raamat?

Loeme/jutustame Krista Kumbergi koostatud teksti ja vaatame näitlikustamiseks Kertu Sillaste pilte slaidiesitluselt või väljaprintitud lehtedelt [*Lisa 3- Raamatu teekond: slaidid*].

„Raamatu teekond“

TAEVAS

Kõrgel taevas on tähed, madalamal sõuavad pilved ja nende vahel lendavad linnud. Taevas parvlevad ka säravad mõtted. Juhtub, et mõni uudishimulik lind napsab

kaunilt küütleva ideetera noka vahele. Lendab sellega pesapuu latva. Uurib, aga ei oska imeliku terakesega midagi peale hakata. Pillab nokast, hea mõte kukub alla.

Kui see tabab näiteks mõnd kirjanikku, siis on oodata uut ja enneolematult head teost. Kui säratera kõlksab kunstniku töölauale, siis saab mõni raamat erakordselt sobilikud ja huvitavad pildid.

KIRJANIK

Kirjanik töötab ka siis, kui ta kirjutuslaua taga ei istu. Ta kogub inimesi ja nendega juhtunud lugusid, paneb need mäluirulile õiget aega ootama. Mine tea, millal mõnd värvikat tüüpi või iseäralikku seika tarvis võib minna. Kirjutades segab kirjanik väljamõeldised tõsieluga.

Mõni kirjanik kirjutab loo ühe hooga valmis. Teine jälle viimistleb lauseid, kaalub iga sõna. Mõni kirjutab varahommikul, siis kui teised veel magavad. Mõni kirjutab öösiti, siis kui teised juba magavad. Mõnele kirjanikule pole oluline, kas on öö või päev. Üks sõidab raamatu kirjutamiseks kuhugi kaugele. Teine jälle armastab kirjutada oma kodus.

Kui käsikiri on valmis, saadab autor selle kirjastusse ja jääb ootama.

KUNSTNIK

Kunstnik, keda raamatu puhul nimetatakse illustraatoriks, saab kirjastusest käsikirja. Esmalt loeb ta jutu läbi, loeb veel korra. Ta mõtleb loo peale palju. Tema vaimusilmas võtavad ilmet tegelased ja paigad, tunded ning sündmused. Kunstnik visandab tekkinud kujutluspildid paberile. Need ei sarnane veel sugugi valmis raamatu piltidega.

Nüüd valib illustraator vahendid ja laadi, mis sellele loole kõige paremini sobivad. Esialgsetele piltidele järgneb raamatu põhimõtteline makett, millelt näeb, kuhu tuleb pilt, kuhu tekst. Alles nüüd teeb kunstnik illustratsioonid valmis. Mõni joonistab paberile, mõne pildid sünnivad arvutis. Paberil olevad pildid skaneeritakse lõpuks samuti arvutisse.

KIRJASTUS

Kirjastus näeb välja nagu tavaline kontor – lauad, arvutid, telefonid, toimekad töötajad. Kirjastaja saab kirjanikult käsikirja. Ta loeb selle läbi. Lugu meeldib talle. Asja arutades otsustatakse see raamatuna välja anda.

Nüüd tuleb kokku leppida kunstnikuga ja käsikiri talle saata. Siis leida toimetaja – hea eesti keele tundja, kes aitab kirjanikul tema lugu veel paremaks kohendada. Järgmisena vaatab korrektor, ega mõni kirja- ega hooletusviga pole sisse lipsanud. Mitu korda üle loetud tekstid koos piltidega jõuavad lõpuks kujundaja töölauale. Tema valib kirjatüübi, paneb arvutis esialgse maketi alusel teksti ja pildid paika ning teeb kujundusfailid. Lõpuks lepib kirjastus kokku trükikojaga, millal uus töö ette võetakse ja millal raamat valmis saab.

TRÜKIKODA

Trükikoda on nagu suur vabrik, kus ühest otsast lähevad sisse raamatu kujundusfailid ja teisest otsast tulevad välja valmis raamatud. Sinna vahele jääb aga

hulk masinaid, mis trükivad, voldivad, lõikavad, õmblevad, liimivad ja köidavad, kuni raamat valmis.

Raamat koosneb poognatest. Ühele poognale mahub 16 lehekülge. Pärast paberile trükkimist volditakse ja õmmeldakse poognad kokku ning saadud vihikutest köidetakse raamat.

Raamatute värvilised pildid trükitakse ainult kolme põhivärvi – sinist, kollast, punast ja lisaks veel musta kasutades. Värvide peab hoolega timmima ja jälgima, et kui poognapaber kõigi nelja trükiplaadi pealt on üle käinud ja värvid omavahel segunenud, siis lõpuks tuleksid täpselt need toonid, mis kunstniku tehtud piltidel.

TÄNAV RAAMATUPOEGA

Uued, just trükikojast tulnud raamatud lõhnavad eriliselt. Need lõhnavad seikluste, saladuste, magusate omaette-olemise hetkede järel. Seda lõhna saab nuusutada raamatupoes, kui võtta kätte uus raamat, tõsta nina juurde ja lasta pöidlaga – sirrdi – üle lehekülgede. Hiljem see lõhn kaob. Raamat võtab külge sinu kodu või raamatukogu lõhna. [*Nuusutame nt „Kuu raamatu“ trüki lõhna*]

Kirjastaja toimetab pakid uute raamatutega poodi. Poest ja poe vahendusel ostavad seda nii lugemishuvilised inimesed kui raamatukogud. Raamatut loetakse kõikjal – kodus ja pargipingil, koolis ja lasteaias, bussis ja rongis. Loetakse omaette ja valju häälega. Mõnikord loetakse uut raamatut ette ka raadios ja televisioonis.

RAAMATUKOGU

Uue raamatupaki saabumine raamatukokku loob ootusärritava tunde, nagu oleksid saanud jõulud või sünnipäev. Raamatukoguhoidja tutvub iga raamatuga. Enne lugejate kätte jõudmist saab raamat triipkoodi ja kohaviida ning kõik andmed kantakse kataloogi.

Uus raamat käib esialgu hästi sageli laste kodudes. Mõne lugemiseks tuleb end koguni järjekorda panna! Kui raamat enam nii uus ei ole, püsib ta rohkem riulis oma kohal. Raamatute leidmiseks peab teadma tähestikku, sest need on reas tähestikuliselt – autori perekonnanime järgi.

Mõnikord kutsub raamatukogu külla kirjaniku, et ta lastele oma teose sünniloost kõneleks. Mõnikord kutsutakse koostumisele kunstnik ja tehakse raamatu originaalillustratsioonidest näitus.

MAA ALL

Mutid on suured lugemishuvilised. Neil on maa all oma raamatukogu. Muttidel on aga tõsine mure. Nimelt ei ole nende seas kirjanikke, kes kirjutaks huvitavaid raamatuid muttide elust.

Ükski säraterake hea ideega pole kunagi maa alla kukkunud. Kuidas ta saakski! Mutid otsustasid, et ehitavad raketi ja lendavad ise säraterakeste parve otsima. Kui Sa märkad, et uudisteoste riulis on raamat, mille autoriks keegi Mutt Muttsaare või Mutt Maarähk või Mutt Muld, siis tead, et muttide ettevõtmist saatis edu.

3. „Kuu raamatu“ kirjanikumäng

[*Lisa 4- Värvilised tähed*]

Nööril on seljaga tähekaardid ja lapsed pakuvad tähti, et arvata ära „Kuu raamatu“ kirjaniku nimi. Vihjena saab tutvustada, mis maa kirjanikuga on tegu jms.

Mängulisuse lisamiseks võib nt iga valesti pakutud tähe eest täita käbikarikat vms.

Õigesti pakutud tähed avalikustame, kuni teame autori nime ja saame näidata raamatut, millel aga oleme pealkirja kinni katnud.

4. Paneme „Kuu raamatule“ uue pealkirja

Katame „Kuu raamatu“ pealkirja kinni ja iga laps saab kaanepilti uurides pakkuda oma pealkirja (nt *post-it* kleebistele kirjutades). Arutleme, millest see raamat võiks rääkida. Lõpetuseks avalikustame „Kuu raamatu“ pealkirja ja illustraatori ning loeme raamatu/jutu ette (või tutvustame sisu jutustades), pöörates tähelepanu ka raamatu piltidele.

5. Millised pildid on selles raamatus?

Lehtedel on erinevad omadussõnad ja lapsed pakuvad, millised sõnad kirjeldavad raamatu pilte kõige paremini [Lisa 5- Omadussõnad].

Anneli Kengsepp ja Kertu Sillaste
September 2019